

Nr 180.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande säkerställandet av personal för sjukvården.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lodenius m. fl.* (I: 2) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson i Dunker m. fl.* (II: 7), har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag rörande säkerställandet av personal för sjukvården.

I motionerna anföres bl. a., att sjukvården inom vårt land befinner sig i en allvarlig kris, som synes vara i ständig tillväxt. Krisen berör såväl den slutna sjukvården som hemsjukvården och yttrar sig framför allt i svårigheten att anskaffa tillräckligt med personal för de olika sjukvårdande uppgifterna. Dessa svårigheter sammanhånga dels med befolkningsutvecklingen inom landet och dels med den fortgående expansionen av sjukhusvården. Såvida inte effektiva motåtgärder snabbt företagas är det sannolikt, att krisen kommer att högst allvarligt förvärras under de närmaste åren.

Befolkningsutvecklingen medför starkt ökade svårigheter att nyrekrytera sjukvårdspersonal, framför allt sjuksköterskor och övrig kvinnlig personal. Det är uppenbart, att det kommer att bli stark konkurrens om kvinnorna i åldersgruppen 20—21 år. Vi måste räkna med en fortsatt expansion såväl inom näringslivet som inom många andra områden av samhällslivet, en expansion, som medför ökade krav på nyrekrytering av personal. Motionärerna vilja i detta sammanhang peka exempelvis på den beslutade skolreformen, som icke blott kommer att kräva större lärarpersonal och ökat antal medhjälpare för skolans skötsel, utan som därjämte kommer att innebära, att ungdomen inträder senare i arbetslivet än som nu är fallet. Skall sjukvården kunna hävda sig i den konkurrens, som vi ha att vänta, måste målmedvetna åtgärder snarast vidtagas för att öka personaltillgången för densamma.

På samma gång som de åldersgrupper minskas, ur vilka sjukvårdspersonalen rekryteras, ökas de åldersgrupper, som äro i högre grad vårdbehövande. Enbart den stora disproportionen mellan vårdbehov och tillgången på vårdpersonal, vilken är en följd av befolkningsutvecklingen, motiverar snabba åtgärder. Men de motiveras också av sjukvårdens expansion på

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1951. 6 saml. Nr 180—183.*

andra grunder. Denna expansion är beroende av flera faktorer: den framgångsrika utvecklingen inom medicinsk forskning, de förbättrade kommunikationerna, som bragt sjukhusen närmare patienterna, den höjda levnadsstandarden, de sociala hjälpåtgärder, som göra det möjligt för en var att anlita sjukhusens vård, och ett ökat förtroende för den vård, som där lämnas. En faktor i utvecklingen, som under nuvarande omständigheter bör särskilt uppmärksammas, är att det för patienter, som äro medlemmar av sjuk-kassa, blir ekonomiskt förmånligare att ligga på sjukhus än att vårdas i hemmet. Vid vård i hemmet utgår endast sjukpenning. Äro de intagna på sjukhus betalar sjuk-kassan sjukhusvården.

För att kristillståndet skall kunna hävas eller åtminstone lindras är det av särskild betydelse, att bristen på sjuksköterskor avhjälpes. För att någorlunda säkra tillgången på sköterskor under det närmaste decenniet torde det vara nödvändigt, att åtminstone 1 500 elever årligen intagas vid sjuksköterskeskolorna. Detta skulle innebära, att närmare 4 procent av kvinnorna i åldern 20—21 år bleve sjuksköterskeelever mot cirka 1,5 procent i slutet av 1930-talet.

Även tillgången på kvinnlig biträdespersonal bör säkerställas. Denna personal bör erhålla en bättre utbildning, så att den kan beredas möjligheter att deltaga i de mera kvalificerade arbetsuppgifterna vid sjukhusen. Detta skulle helt säkert höja sjukhusens standard och stimulera unga och dugliga kvinnor att ta anställning inom sjukvården. Det är angeläget, att man även överväger lämpliga åtgärder i syfte att förmå gifta sjuksköterskor och biträden att i ökad omfattning taga deltidsarbete på sjukhusen.

Beträffande de skäl, motionärerna i övrigt anfört till stöd för sitt förslag, hänvisas till motionen I: 2.

Utskottet. Redan 1945 års riksdag anförde i skrivelse den 30 juni 1945, nr 519, att behov förelåge av en allmän utredning rörande sjukvårdspersonalen vid sjukhusen avseende såväl utbildning som tjänsteställning. När chefen för socialdepartementet därefter tillkallade sakkunniga för att avgiva förslag angående sjuksköterskeutbildningen och vad därmed sammanhänger — 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen — åberopades i direktiven den föreliggande bristen på sjuksköterskor samt den omständigheten att denna brist, därest icke åtgärder utan dröjsmål vidtoges, komme att ytterligare skärpas under den närmaste tiden såsom en följd av rådande läge på den kvinnliga arbetsmarknaden, befolkningsstockens förskjutning mot allt högre åldrar och utbyggnadsbehovet av vården.

1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen har i sitt betänkande, varav den tredje och sista delen i dagarna överlämnats till chefen för inrikesdepartementet, verkställt en approximativ uppskattning av behovet av

sjukvårdspersonal — såväl sjuksköterskor som sjukvårdsbiträden — fram till år 1960 samt framlagt förslag för att detta behov skall tillgodoses. Kommitténs förslag äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Samtidigt som sjuksköterskeutbildningskommittén utrett problemen på området ha sjukvårdens huvudmän vidtagit praktiska åtgärder för tillgodoseende av behovet av sjukvårdspersonal. Sålunda ha under de senaste åren tre nya sjuksköterskeskolor godkänts, nämligen skolorna i Boden, Växjö och Kalmar, varjämte utbildningskapaciteten hos vissa äldre skolor höjts genom utvidgningar av antalet elevplatser. Till följd härav hade sjuksköterskeskolornas utbildningskapacitet, som den 1 juli 1947 utgjorde ca 1 150 platser, stigit till omkring 1 490 den 30 juni 1951. Tillskottet av sjuksköterskor, som under år 1949 utgjorde 558, uppgick under år 1950 till 749. Den yrkesverksamma svenska sjuksköterskekårens utveckling sedan 1930 framgår av bifogade sammanställning (*Bilaga A*). Framhållas bör, att antalet sökande till sjuksköterskeskolorna på senare tid regelmässigt väsentligt överstigit antalet platser.

Även då det gäller sjukvårdsbiträden ha sjukvårdens huvudmän vidtagit åtgärder för tryggande av rekryteringen. Sålunda ha sedan 1946 på initiativ av bl. a. svenska landstingsförbundet särskilda kurser för utbildning av biträden till undersköterskor kommit till stånd. Avsikten därmed har varit dels att bereda sjukhusen ökad tillgång på vissa kvalificerade sjukvårdsbiträden och dels att skaffa möjligheter till befordran för särskilt dugliga sådana. Kursverksamhet av ifrågakarande slag har även ägt rum i Stockholm och Malmö. Enligt vad utskottet erfarit har den tidigare besvärande bristen på sjukvårdsbiträden numera flerstädes väsentligt lättat.

Vad angår frågan i vad mån befolkningsutvecklingen i stort kan antagas påverka personalbehovet för sjukvården vill utskottet erinra, att 1949 års arbetskraftsutredning enligt sina direktiv har att bilda sig en uppfattning om hur stor del av landets arbetskraftsresurser som under olika förutsättningar kan beräknas bliva tagen i anspråk under de närmaste åren på skilda områden av den offentliga verksamheten, däribland hälso- och sjukvård. De sakkunniga böra enligt direktiven i sitt arbete räkna med flera möjligheter och sålunda söka fastställa såväl en undre som en övre gräns för personalbehoven inom de olika områden som beröras av utredningen. Enligt vad utskottet inhämtat är de sakkunnigas betänkande att förvänta inom ej avlägsen framtid.

Den lämnade redogörelsen torde visa, att de i motionerna berörda spörsmålen sedan länge varit föremål för både statsmakternas och de kommunala sjukvårdshuvudmännens uppmärksamhet och initiativ. Med hänsyn härtill synas ytterligare åtgärder i förevarande hänseende icke för närvarande vara pakallade från riksdagens sida.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att motionerna I: 2 och II: 7 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 31 oktober 1951.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Mannerskantz, Leander, Heiding, Gillström, fröken Andersson, herrar Eric Ericson, Sundelin, Näsström, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson och Pålsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Andersson i Malmö, Mårtensson i Uddevalla, Lindholm, Rubbestad, Eriksson i Sandby, Bergstrand, Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, fröken Elmén och herr Birke.

Sammanställning rörande den yrkesverksamma svenska sjuksköterskekåren.

År	Antal skolor	Antal godkända elevplatser	Antal intagna elever	Antal nyutbildade sjuksköterskor	Återinträdda + bevis	Summa godkända sjuksköterskor	Antal avgångna sjuksköterskor				Tillskott resp. minskning av antalet sjuksköterskor	Antal sjuksköterskor vid årets slut	År
							På grund av giftermål	Pension	Döda	Summa avgångna			
31/12 1930	29	706	640	556	10	566	107	60	26	193	373	7 077	1930
» 1931	29	706	673	526	1	527	158	76	33	267	260	7 337	1931
» 1932	29	706	683	585	7	592	297	113	41	451	141	7 478	1932
» 1933	29	706	669	542	3	545	151	85	24	260	285	7 763	1933
» 1934	29	706	637	582	—	582	169	111	22	302	280	8 043	1934
» 1935	22	654	639	598	6	604	165	120	24	309	295	8 338	1935
» 1936	22	654	603	561	1	562	167	83	29	279	283	8 621	1936
» 1937	21	706	719	532	3	535	211	139	23	373	162	8 783	1937
» 1938	20	751	798	567	5	572	595	133	68	796	— 224	8 559	1938
» 1939	19	842	887	566	15	581	388	117	24	529	52	8 611	1939
» 1940	22	1 024	995	609	27	636	219	141	40	400	236	8 847	1940
» 1941	23	1 028	1 013	664	36	700	260	142	25	427	273	9 120	1941
» 1942	23	1 028	1 020	813	23	836	307	153	21	481	355	9 475	1942
» 1943	23	1 028	1 018	823	32	855	397	166	31	594	261	9 736	1943
» 1944	23	1 063	1 031	879	23	902	423	175	35	633	269	10 005	1944
» 1945	23	1 172	1 085	889	62	951	413	213	37	663	288	10 293	1945
» 1946	23	1 182	1 061	888	208	1 096	545	176	44	765	331	10 624	1946
» 1947	23	1 167	1 052	927	99	1 026	440	182	19	641	385	11 009	1947
» 1948	23	1 192	1 132	1 031	111	1 142	489	174	18	681	461	11 470	1948
» 1949	24	1 260	1 249	958	154	1 112	332	197	25	554	558	12 028	1949
» 1950	25	1 387	1 382	964	132	1 096	230	102	15	347	749	12 777	1950
30/6 1951	26	1 493											